

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:  
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР  
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

**МАТЕРІАЛИ**  
Міжнародної науково-практичної конференції

*Одеса, 26 квітня 2024 року*

Одеса  
«Фенікс»  
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)  
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою  
Національного університету «Одеська юридична академія»  
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24      **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.  
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

*Матеріали видано в авторській редакції*

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024  
© Автори статей, 2024

|                                                                                                       |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <i>Стоян Анна Василівна</i><br>ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ ..... | 80 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

## СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

|                                                                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Завальнюк Володимир Васильович</i><br>ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ....              | 83  |
| <i>Мельничук Ольга Степанівна</i><br>СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ. ....                                                       | 85  |
| <i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i><br>ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ. ....                     | 88  |
| <i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i><br>ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ. ....                                                              | 89  |
| <i>Ковбасюк Степан Валерійович</i><br>РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА .....                                   | 92  |
| <i>Кормич Анатолій Іванович</i><br>ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО<br>КОНФЛІКТУ .....        | 94  |
| <i>Кравченко Сергій Петрович</i><br>НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ. ....                        | 96  |
| <i>Личко Валерія Сергіївна</i><br>ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО<br>ДОСЛІДЖЕННЯ .....       | 99  |
| <i>Рязанов Михайло Юрійович</i><br>СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ .....                               | 101 |
| <i>Тищенко Юлія Валеріївна</i><br>ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ .....                                                                | 103 |
| <i>Чувакова Ганна Михайлівна</i><br>АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ .....                                                   | 106 |
| <i>Іванчук Віра Євстафіївна</i><br>НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ .....                                      | 108 |
| <i>Березневич Вікторія Олександрівна</i><br>МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ .....                                  | 110 |
| <i>Грунь Олександр В'ячеславович</i><br>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ .....                                                           | 112 |
| <i>Губніцька Валентина Віталіївна</i><br>ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ .....                      | 114 |
| <i>Дараган Євген Олександрович</i><br>ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ .....                                                                  | 116 |
| <i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i><br>ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США:<br>ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ..... | 118 |
| <i>Одарій Віктор Віталійович</i><br>НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ .....                                  | 121 |
| <i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i><br>ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ .....                                       | 123 |

## СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

|                                                                                                                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Аніщук Ніна Володимирівна</i><br>АВСТРІЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ .....                                                       | 126 |
| <i>Горяга Оксана Вікторівна</i><br>ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО<br>ТОВАРИСТВА» .....                          | 128 |
| <i>Єфремова Наталя Володимирівна</i><br>ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ. ....                                              | 129 |
| <i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i><br>СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ. ....                                                | 132 |
| <i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i><br>ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ .....                                                                          | 135 |
| <i>Войцехівська Дарина Юріївна</i><br>ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ<br>УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ. .... | 137 |

альної необхідності права в суспільстві та вмінні користуватися правовим інструментарієм, встановленим у державі. Нами встановлено, що сучасний етап розвитку правової культури українського суспільства характеризується ціннісною переорієнтацією зв'язків держави та людини. Вихідним стає людина, а держава покликана захищати її права. Ми також стверджуємо, що побудова правової держави і громадянського суспільства потребує, щоб правова система України ґрунтувалася на принципах, передбачених Конституцією і законами нашої держави, зокрема на принципах верховенства права, демократизму, соціальної справедливості, конституційності, законності, антропологічному принципі права» [5, с. 65].

Підсумовуючи можна зазначити, що як одну з основних тенденцій в Україні можна визнати поступове і послідовне зближення природно-правових і державно-правових засад у правовій системі, яке відбувається із зростанням загальнолюдської культури, реалізацією морально-гуманістичних антропоцентричних суспільних ідеалів.

### ***Список використаних джерел***

1. Завальнюк В. В. Антропологізація права: традиції та сучасність : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2013. 352 с.
2. Крижанівський А. Ф. Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура. Одеса : Фенікс, 2009. 504 с.
3. Тодика Ю. М. Конституційні засади формування правової культури. Харків : РАЙДЕР, 2001. 160 с.
4. Дьоміна О. С. Проблеми формування правової культури в Україні в умовах трансформації політичного режиму. *Держава і право* : зб. наук. пр. Київ, 2006. Вип. 31. С. 39–44.
5. Завальнюк В. В. Антропоцентристський підхід до формування правової політики України в умовах євроінтеграції. *Вісник прокуратури*. 2010. № 12. С. 62–73.

**Ключові слова:** антропологія, юридична антропологія, правова культура, правова держава.

**Keywords:** anthropology, legal anthropology, legal culture, legal state.

***Мельничук Ольга Степанівна***

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
професор кафедри загальної теорії права та держави,  
доктор юридичних наук, професор*

## **СУЧАСНА ПРОВОА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ**

Поняття сучасної правової доктрини є багатоаспектним через різноманітність підходів, методів дослідження та областей застосування в рамках юридичної науки.

Слід відмітити, що сучасна правова доктрина включає в себе, як теоретичний, так і практичний аспекти. Якщо розглядати сучасну правову доктрину з точки зору її теоретичного аспекту, то вона включає в себе розробку теоретичних засад права, таких як теорія держави, права, суспільства, правосуддя тощо. Цей аспект займається аналізом основних понять і принципів права та їх тлумаченням. А якщо вдатися до аналізу сучасної правової доктрини з точки зору її практичного аспекту, то можна стверджувати, що вона також зосереджена на розв'язанні практичних юридичних проблем, виробленні правових рішень та методів їх застосування у конкретних ситуаціях. Це включає і аналіз судової практики, і вивчення законодавства та розробку рекомендацій для практикуючих юристів.

Але в той же час, потрібно врахувати і такий аспект розуміння сучасної правової доктрини, як методологічний. У контексті досліджень правової доктрини важливе значення має розробка та використання методології дослідження, де може бути присутнім історичний аналіз, компаративістика, правова антропологія, правова соціологія, аксіологія, герменевтика тощо. Окрім того, сучасна правова доктрина взаємодіє з іншими науками, такими як політична наука, економіка, соціологія, філософія тощо. Це дозволяє більш глибоко розуміти вплив право-

вих норм на суспільство та розвивати комплексний підхід до вирішення правових проблем. А це вже говорить про ще один аспект розуміння сучасної правової доктрини – міждисциплінарний.

Враховуючи таку багатоаспектність розуміння сучасної доктрини, слушною видається думка, згідно з якою, термін «доктрина» може бути розглянутий з різних точок зору. По-перше, вона може бути розглянута як вчення або філософсько-правова теорія. По-друге, це можуть бути думки вчених-юристів щодо різноманітних юридичних питань, пов'язані з сутністю та змістом різних юридичних актів, правотворчістю та правозастосуванням. По-третє, це наукові праці визнаних дослідників у галузі держави і права. По-четверте, доктрина може бути представлена у вигляді коментарів до різних кодексів, окремих законів, а також «анотованих версій» або моделей різних нормативно-правових актів [1, с. 299-300]. І нарешті, вона також є джерелом права.

Якщо звернутися до вже існуючих визначень правової доктрини у сучасних дослідженнях, з якими цілком можна погоджуватися, то Полянський Є. Ю. Відзначає, що “це зумовлено характером політико-правової культури суспільства система ідей та наукових поглядів на право, актуальні напрями розвитку правової системи, які визнаються юридичною спільнотою, є концептуальною основою нормотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності” [1, с. 311].

Інше визначення також підкреслює зумовленість правової доктрини правовою культурою суспільства та визнанням юридичною спільнотою. Отже, Семеніхін І. В. говорить про правову доктрину “як зумовлену характером правової культури суспільства цілісну і логічно узгоджену сукупність визнаних юридичною (насамперед академічною) спільнотою ідей та наукових поглядів на право, що є основою професійної правосвідомості і концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності” [2, с. 34].

Також слід додати, правова доктрина є такою лише тоді, коли вона має три складові: центральний підхід, який визначає основну ідею правової доктрини; систему постулатів – найбільш загальні висловлення, які приймаються як вихідні; в межах її рамок є основна можливість пояснювати все, що відбувається у правовій реальності (тут правова доктрина близька до широкого тлумачення парадигми).

Правова доктрина є концепцією, яка претендує на науковий статус, в межах якого можливо пояснити основні процеси та явища, що містяться у правовій реальності. Правова доктрина завжди є атрибутом наукової правової думки, оскільки вона передбачає злагоджене сприйняття права під кутом однієї або іншої основної ідеї. Правова доктрина – це не будь-яке наукове уявлення, а тільки те, яке претендує на універсальність.

Таким чином, сучасна правова доктрина представляє собою систему ідей та наукових поглядів на право, які отримали визнання у юридичному середовищі та є результатом впливу політико-правової культури суспільства. Вона формує базу для професійного розуміння права і надає теоретичні підстави для створення законів, їх застосування та тлумачення. Правова доктрина має свою головну ідею, а також систему загальних висловлень, що приймаються за основу, та здатність пояснювати всі аспекти правової дійсності. Її науковий статус підтверджується універсальністю підходів і здатністю пояснити основні явища та процеси у сфері права.

Чому мова йде саме про сучасну правову доктрину?

Правова доктрина може охоплювати широкий період часу, включаючи різні етапи розвитку правової науки і підходи до розуміння права. Сучасна ж правова доктрина спрямована на аналіз і визначення сучасних тенденцій і проблем в правовій науці та практиці.

Сучасна правова доктрина використовує нову методологію дослідження, аналізу та оцінки правових питань, такі як міждисциплінарність, комп'ютерне моделювання, інтерсуб'єктність, індетермінізм тощо, що може відрізнитися від підходів, що використовувалися раніше в рамках попередніх правових доктрин. Вона зосереджується на таких аспектах права, як права людини, верховенство права, гендерна рівність, інформаційне право, кібербезпека тощо. Сучасна пра-

вова доктрина робить акцент на практичній спрямованості щодо вирішення конкретних правових проблем сучасного суспільства та допомоги у вдосконаленні сучасних правових систем.

З огляду на аналіз визначення сучасної правової доктрини, слід звернутися до думок учених щодо основних характеристик правової доктрини. У дослідженні С. І. Максимова визначається, що правова доктрина є певним феноменом; створюється в результаті проведення фундаментальних наукових досліджень; формується відповідно до ідейно-ментальних особливостей правової системи, відображає національні правові традиції; має прескриптивний характер, позаяк містить бачення права яким воно має бути; має оціночно-прогностичний компонент; виступає необхідним інтелектуальним підґрунтям професійного юридичного мислення та правосвідомості юристів, чим забезпечується результативне функціонування нормотворчої, правозастосовної, правотлумачної практики [3, с. 43].

Тому ознаками сучасної правової доктрини є:

1. Система ідей та наукових поглядів. Сучасна правова доктрина є не лише окремими концепціями, але й системою взаємопов'язаних ідей і поглядів на право, які розглядаються у комплексі.

2. Її визнання у юридичному середовищі як основи для професійного розуміння та практичного застосування, розвитку правосвідомості серед юристів.

3. Вплив політико-правової культури. Сучасна доктрина формується під впливом сучасної політико-правової культури суспільства, що відображає актуальні потреби і цінності сучасного правового середовища.

4. Теоретичні підстави для створення законів. За допомогою сучасної правової доктрини надаються не лише тлумачення існуючих норм, але й теоретичні основи для розробки нових законів і правових актів.

5. Універсальність. Сучасна доктрина характеризується універсальністю підходів до аналізу та пояснення основних явищ і процесів у сфері права, що робить її придатною для розгляду різноманітних правових питань.

6. Фундаментальність наукових досліджень. Вона формується на основі фундаментальних наукових досліджень, що підтримує її авторитет та науковий статус.

8. Оціночно-прогностичний компонент. Вона має не лише описовий, але й оціночний та прогностичний аспекти, що дозволяє передбачати та оцінювати розвиток правової сфери в цілому.

Підсумовуючи, слід зазначити, що сучасна правова доктрина є системою ідей та наукових поглядів на право, визнаних у юридичному середовищі і обумовлених політико-правовою культурою суспільства. Вона формує базу для розуміння та застосування правових норм, має головну ідею та систему постулатів, і дозволяє пояснювати різні аспекти правової дійсності. Важливими ознаками є універсальність, відображення національних традицій, а також оціночно-прогностичний компонент, який є необхідним для розвитку професійного юридичного мислення.

### *Список використаних джерел*

1. Полянський Є. Ю. Правова доктрина як базисна концепція права: природа, структура, значення. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 17. С. 297–313.

2. Семеніхін І. В. Правова доктрина: поняття, ознаки, структура. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 132. С. 26–36.

3. Максимов С. І. Правова доктрина: філософсько-правовий підхід. *Право України*. 2013. № 9. С. 43–54.

**Ключові слова:** сучасна правова доктрина, поняття сучасної правової доктрини, ознаки сучасної правової доктрини, сучасна методологія юриспруденції.

**Keywords:** modern legal doctrine, notion of the modern legal doctrine, features of the modern legal doctrine, modern methodology of jurisprudence.